

Forfatter: Brandes, Georg

Titel: Udrag fra Hovedstrømninger. Den romantiske skole i Tyskland (1873)

Citation: Brandes, Georg: "Samlede Skrifter", i Brandes, Georg: *Samlede Skrifter*, 1899-1910, s. 457. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-brandes04-shoot-idm139992356680432/facsimile.pdf> (tilgået 25. april 2024)

Anvendt udgave: Samlede Skrifter

Omraade som paa alle andre sygeligt i Fortiden og dens Barnlighed. Saa glimrende Resultater, som disse Forskninger end har bragt Videnskaben, saa sikkert er det, at de i Tyskland avlede de værste Frihedsfjender imellem deres Dyrkere, Mænd, som overalt tog Parti for Fortiden imod Datiden.

Til det patriotiske Parti kom saa det religiøse. Overfor Franskændenes Letfærdighed havde man opstillet den særligt germanske Sædelighed, overfor Franskændenes Fritænkeri stillede man den særligt germanske Kristendom. Da Fjendens Religion hyldede den menneskelige Aand i dens Klarhed og Frihed, saa blev Nationalreligionen kirkelig Kristendom, den kristelige Aand i dens Dunkelhed og Tvang. Man troede saaledes at blive mere religiøs, altsom man blev det mindre. Thi det er en staaende Sandhed, en Formel, som gælder for alle Tider og alle Lande, at da sand Religion vil sige Begejstring for den levende nærværende Aand og den Idé, som Mængden endnu ikke fatter, vil Den, som er opfyldt af Tidens levende Aand, synes irreligiøs, men være religiøs, Den derimod, som er opfyldt af en forbigangen, en afdød Tids Aand eller Tro, være i høj Grad irreligiøs, men synes og kaldes religiøs.

Frihedskrigens umyndige Aander blev stikkende i Romantiken. Det er ikke uden Betydning at Mænd, der som Arndt og Görres dengang gjaldt for Frihedshelte, snart udtalte sig i ganske frihedsfjendsk Retning: Arndt angreb med Forbitrelse hvad han kaldte Industrialismen, og den moderne Tids Industri i Modsætning til de gamle Haandværkslaug, og ivrede imod Maskinerne og Dampen, der berøvede Fødderne deres Ret (til at gaa), Tapperheden dens Arbejde, Bjerg og Dal deres Betydning. Han kæmpede for at lukke ny Adgang til Adelsstanden ved at indføre dens Navne i en «gylden Bog» og for Stamgodser og Majorater som det eneste Værn mod Opløsningen af alt Fast i Samfundet og mod Oversvømmelsen af Proletariat og Pøbel. Görres, der dengang endnu havde nogle Erindringer tilbage fra den Tid, da han udgav *Det røde Blad*, endte ikke længe efter som Forfatter til *Den kristelige Mystik* og med saa vild en Reaktion, at han endog opiraadte imod den reaktionære Pietisme i Prøjsen som ikke vidtgaende nok, og nødte Leo til at tage til Orde imod ham.

Et ganske ejendommeligt Udtryk fik i Poesien det af Frihedskrigene udsprungne kristeligt-germanske Bagstræv i en Række Romaner af Baronen *de la Motte Fouqué*, der som Kavalleri-

officer havde gjort Frihedskrigen med. Fouqué er især den store Læseverden bekendt igennem sin yndefulde lille Fortælling *Undine*, uden Tvivl næst Tiecks *Alferne* (hvis Æmne hos os er kendt gennem Heibergs Bearbejdelse deraf som Lystspil) det Skrift, i hvilket den romantiske Naturpoesi lagde sit skønneste og rigeste Indhold for Dagen. Undine er den eneste virkelig levende og anskuelige Skikkelse, som Fouqué har frembragt. Aarsagen, hvorfor den lykkedes ham, var rimeligvis den, at han her gik ud paa at fremstille et Væsen, der kun var halvvejs Menneske, halvvejs Naturelement, Bølge, Skum, Vandets kølige Friskhed og vilde Bevægelse, et Væsen, som det hedder, uden Sjæl; thi saalænge Undine endnu ikke har givet sig hen til Ridderen, er hun i magisk Forbindelse med det urolige sjælløse Hav. Det er hende, som stænker dets Skum mod Vinduet, og som lader det stige saalænge, til det gør Halvøen til en Ø, og Ridderen bliver en Fange i Fiskerhytten. Fouqué, der var Digter uden at være Sjælegransker, fandt i dette Naturvæsen, der svarede til et af Elementerne og derfor selv kun bestod af et eneste Livselement, en Genstand for sin Fantasi, som denne var fuldstændig voksen, og i hvis Billede Andersen senere skabte *Den lille Havfrue*. Efter Brudenatten faar Undine Sjæl og forvandles nu til Mønsteret paa den lydige, ømme, følelsesfulde tyske Hustru. Ridderens Haardhed imod hende dræber hende, efter at hun først i sin store Godhed har ladet Gaardens Brønd dække til med en uhyre Sten, for at lukke sin Onkel Vandaanden Kühleborn den eneste Vej, ad hvilken han kunde stige op i Slottet og hævne hende paa Ridderen. Da denne trods alle Advarsler er hende utro, og da hans Brud i sit Overmod lader Stenen tage bort fra Brønden, tvinges Undine af Skæbnen til at svæve op gennem denne og bringe ham Døden i et Kys. Skønt dette Stof var ægte middelalderligt, laant fra Paracelsus, der i sin Lære om Elementar-aanderne havde benyttet gammel Folketro som Grundlag, og skønt Udførelsen i det Enkelte paa mange Steder er baade from-laden og sødladen, har Digtningen dog her til sit eget Bedste et frisk hedensk Anstrøg. Undines Ejendommelighed ligger i hendes hedenske Naturel, som det ytrer sig inden Daaben, og ægte græsk er den Tanke, at ikke Manden med Benræden henter den Døende, men at Naturaanden bringer ham Døden i et elskovsfuldt Kys.

Dog samtidig med at Fouqué i dette lille Æventyr nedlagde